

kort & krachtig

leesvoer

VONK

tijschrift van VON-België

Het eerste nummer van jaargang 1984 draait hoofdzakelijk om normaal-functionele onderwijs-leeractiviteiten.

Eerst komt het schrijfonderwijs aan bod. Paul Tack liet zijn leerlingen corresponderen met een andere klas rond een bepaald thema en Frans Loose gaf hun de opdracht een klassekrantje te redigeren. Voor beide schrijvers staat het schrijven centraal in een ruimer communicatieproject, dat ook andere vaardigheden inoefent.

Een deelaspect van schrijven is en blijft de spelling. Dt.-fouten ontsieren menig schrijfprodukt nog steeds. Georges de Schutter reikt een algoritmisch hulpmiddel aan ter bestrijding.

Behalve schrijven komt ook lezen aan bod in dit nummer van VONK. Walter de Hert beschrijft een aantal normaal-functionele doe-activiteiten voor rond de krant. De krant als gebruiksartikel en niet als studie-object. Hoofddoelstelling: de leerlingen motiveren om een krant te lezen door de bestaande barrière te overwinnen. Vooral bedoeld voor basis- en beroepsonderwijs.

U kunt zich op VONK abonneren via het bureau van de VON in Nederland. Zie voor de verdere gegevens de binnenkant van de vooromslag van Moer.

Mimi Bergsma

Beginnen met de vrije tekst

In de reeks Heymans-bulletins van de Psychologische Instituten van de RU Groningen is onlangs verschenen 'Beginnen met de vrije tekst; ervaringen en suggesties' van Mimi Bergsma.

Het gaat hier om een brochure over een onderwijs-techniek uit de Freinet-pedagogiek (Célestin Freinet, 1896-1966, inspireerde een grote beweging van onderwijsvernieuwers over de hele wereld met zijn ideeën over en voorbeelden van onderwijs dat uitgaat van de ervaringen van het kind).

De techniek van de vrije tekst dient om bij het taalonderwijs de ervaringen en het taalgebruik van het kind tot uitgangspunt te nemen. In haar publikatie laat Mimi Bergsma zien hoe een stimuleringsschool in Haarlem haar kinderen met de vrije tekst vertrouwd maakt. Toch biedt de brochure meer dan de beschrijving van het proces: dat één school in haar taalonderwijs doormaakt: de schrijfster geeft bij elke stap in de introductie van de vrije tekst voorbeelden van hoe elders met deze techniek gewerkt wordt. Dit aspect maakt dat leerkrachten uit het lager onderwijs die op zoek zijn naar andere vormen van taalonderwijs in dit boekje veel ideeën vinden waar ze voor hun eigen situatie een keuze uit kunnen maken. De brochure is (o.a.) te bestellen bij de Stichting de Moderne School, Postbus 454, 1000 AC Amsterdam. Prijs f 5,50.

Ik weet waarom mijn vader

naar hiero is gekomen

Onderwijsvernieuwing met betrekking tot buitenlandse kinderen

Film en brochure

De film laat zien hoe er op een school in de Amsterdamse Indische buurt 'intercultureel onderwijs' gegeven wordt volgens de uitgangspunten en technieken van de Franse onderwijsvernieuwer Célestin Freinet. De film bestaat uit twee delen, beide in kleur, die zodanig zijn samengesteld dat ze onafhankelijk van elkaar bekeken kunnen worden. Vanwege de inhoudelijke samenhang echter, verdient het aanbeveling om allebei de delen te zien en te bediscussiëren.

Het eerste deel (35 minuten) laat de buurt zien waarin de buitenlandse kinderen wonen. Veel problemen die je als leerkracht tegenkomt,

vloeien voort uit de slechte omstandigheden (saneringsbuurt), waarin de buitenlandse kinderen leven, wonen en spelen.

Verhalen van de kinderen (uit Turkije, Marokko, Guyana, Suriname) vormen het uitgangspunt voor het leren: hoe het was in de herkomstlanden, hoe het is in de eigen Amsterdamse buurt, over discriminatie.

Het tweede deel (50 minuten) behandelt de uitgangspunten en technieken van het Freinet-onderwijs. We zien hoe de belangrijkste van deze uitgangspunten en technieken praktisch gestalte krijgen in de betreffende klas, waarin bijna uitsluitend buitenlandse kinderen zitten. We zien hoe de kinderen gezamenlijk hun dag indelen en de activiteiten kiezen die zij voor die dag willen doen. We zien hoe ze ontdekkingen doen met 't materiaal dat in de klas aanwezig is en hoe ze door de correspondentie en de reis naar een andere klas tot een dieper inzicht komen in hun eigen geografische en sociale milieu. We zien hoe de buitenlandse kinderen de nieuwe ervaringen van de reis naar hun correspondentieklas verwerken en onder meer tot een beter begrip van de Nederlandse taal komen dankzij kringgesprek, schrijven en vrije teksten, zetten en drukken hiervan en klassikale bespreking van de gedrukte tekst op inhoud en vorm. Ook laat dit deel zien hoe je als leerkracht met conflicten tussen kinderen kunt omgaan en hoe je een actief democratische houding bij kinderen kunt bevorderen.

De film wordt gedistribueerd door Fugitive Cinema, van Hallstraat 52, 1015 HH Amsterdam, tel. 020 — 867690/867663. Huurprijzen: deel I f 85,—, deel II f 110,— exclusief BTW en portokosten. Het filmformaat is 16 mm, beide delen zijn in kleur en met magnetisch geluid.

De videodistributie van de film wordt in Nederland verzorgd door Studio I.M. (Informatievoorziening Minderheden), Coloradodreef 22, 3565 BT Utrecht, tel. 030 — 618884. Huurprijzen: deel I f 15,—, deel II f 20,—. Voor België worden de videobanden gedistribueerd door Bevrijdingsfilms, Quinten Metsijssplein 4, 3000 Leuven (België), tel. 016 — 232935. Huurprijzen van de videobanden: deel I Bf 625, deel II Bf 750.

De brochure is op de eerste plaats geschreven als handleiding bij de film. Ook dient ze om de begeleiding van en de discussie na afloop van de film zo optimaal mogelijk te doen verlopen. De brochure is echter zodanig samengesteld dat ze

ook als zelfstandig scholings- en voorlichtingsmateriaal te gebruiken is, bijvoorbeeld op pedagogische academies en opleidingsscholen voor kleuterleidster.

Uitvoerig wordt ingegaan op de positie en de ervaringen van buitenlandse kinderen, hun onderwijssituatie, het tot dusverre gevoerde onderwijsbeleid en het zogenaamde 'interculturele onderwijs' als sleutel tot de onderwijsverbetering voor buitenlandse én Nederlandse arbeiderskinderen. In de brochure wordt ook in ruime mate aandacht besteed aan de Freinet-filosofie en aan de manier waarop de uitgangspunten en technieken van het Freinet-onderwijs in de concrete onderwijspraktijk vertaald worden. Er wordt een zo praktisch mogelijke beschrijving gegeven van de onderwijspraktijk die ook in de film te zien is. De brochure bevat verder uitgebreide informatie over de film zelf.

Tot slot is een literatuur- en adressenlijst opgenomen. De brochure is tot stand gekomen dankzij intensieve samenwerking met leerkrachten en anderen en bevat veel onderwijskundige en didactische informatie en tal van foto's, citaten en voorbeelden uit de film.

Bij elke keer dat de film verhuurd wordt, wordt de brochure gratis meegezonden. De brochure is ook te bestellen door overmaking van f 7,— (inclusief porto) op gironummer 43.34.445 t.n.v. Stichting Tilt te Nijmegen onder vermelding van 'brochure film'.

Intercultureel onderwijs themanummer van Vernieuwing

Bestrijding van racisme in het onderwijs is een problematiek die terecht op het ogenblik centraal in de aandacht staat. De redactie van Vernieuwing meent echter dat dit 'onderwerp' geplaatst moet worden in een breder kader van onderwijsvernieuwing, waarin naast andere werkvormen en onderwijsinhouden aandacht moet zijn voor scholing en teamvorming van docenten en aspecten van schoolorganisatie.

Veel gehoord antwoord op het toenemend racisme in het onderwijs is de invoering van 'intercultureel onderwijs'. Op de basisscholen is hiermee de afgelopen jaren de nodige ervaring opgedaan. Maar of onderwijsgeveenden nu voldoende op deze manier van werken worden voorbereid? Nee, het blijft veelal een inspelen op actuele problemen en situaties. De redactie richt daarom met

dit nummer de aandacht op de pedagogische academie en sluit daarmee aan op de actuele situatie aldaar. Immers, elke pedagogische academie en opleiding voor kleuterleidster is op het ogenblik druk doende een instituutswerkplan voor de nieuwe PABO te formuleren. Een uitgelezen situatie om kennis te nemen van ontwikkelingen op andere PA's aangaande intercultureel onderwijs.

Het nummer bevat als gevolg daarvan naast een inleiding op de ontwikkelingen op beleidsniveau situatieschetsen, waarin vier PA's hun verschillen in benadering beschrijven van een 'projectweek over culturele minderheden' tot wekelijks terugkerende programma-onderdelen. Ook komt de positie van de buitenlandse studenten aan de orde. Voor hen ligt een belangrijke taak weggelegd voor de inrichting van intercultureel onderwijs en onderwijs in eigen taal en cultuur op de basisschool.

Behalve deze 'momentopnames' wordt van drie scholen het ontwikkelingsproces door de jaren heen beschreven. Zo krijgt men zicht op de voorwaarden waaronder aan vernieuwing gewerkt kan worden: teamvorming en bijscholing van docenten, een permanente samenwerking met verschillende etnische groeperingen, onderwijs in eigen taal en cultuur als structureel onderdeel van het onderwijsprogramma, aansluiting zoeken bij bestaande tradities op de opleiding, streven naar geleidelijke invoering en het inschakelen van geïnteresseerde studenten in alle fases van de vernieuwing.

In het laatste onderdeel van het nummer komen mensen aan het woord, die vanuit de 'verzorgingsstructuur' een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van intercultureel onderwijs. Een informatierubriek met signalementen van 'alle' organisaties op dit gebied sluit het nummer af. Uit de beschrijving wordt duidelijk dat de redactie meent dat het nummer behalve voor mensen werkzaam op PA's van belang is voor andere sectoren in het onderwijs. Door beschrijvingen, interviews en analyses krijgt men zicht op onderliggende dilemma's die de bestrijding van racisme in het onderwijs tot zo'n complexe materie maken. Lezers in staat stellen hun eigen situatie op mogelijkheden voor verandering te analyseren vormt één van de uitgangspunten voor de redactie.

Vernieuwing verschijnt tien keer per jaar; abonnementen opgeven bij Muusses, Postbus 13, 1440

AA Purmerend, tel. 02990 — 23746. Dit nummer telt 56 bladzijden en kost (los) f 7,50. Losse verkoop in de progressieve boekhandel of te bestellen door overmaking van f 7,50 plus f 2,30 porto op giro 43.18.788 t.n.v. Stichting Vernieuwing te Amsterdam onder vermelding van 'themanummer Intercultureel Onderwijs'.

Pieter Batelaan, Inge Hofmans-Okkes, Dineke Joele-Lentz, Els Rutten

Over de praktijk van intercultureel onderwijs

In november 1982 vond in Breukelen een conferentie plaats over het onderwerp 'De praktijk van intercultureel onderwijs'. Ongeveer vijftig deelnemers met ervaring op dat gebied uit Engeland, West-Duitsland, Zweden en Nederland bespraken de dertig ingebrachte papers. Een samenvatting van die papers en van de discussies wordt gegeven in het door de SLO uitgegeven boekje 'Over de praktijk van intercultureel onderwijs, ervaringen, meningen, ideeën'. De vier samenstellers gaan respectievelijk in op criteria voor intercultureel onderwijs, leerstof voor intercultureel onderwijs, de rol van taal in intercultureel onderwijs en de problemen bij de invoering van intercultureel onderwijs, aan de hand van ervaringen op scholen. Vooral de hoofdstukken 2 en 3 zijn de moeite waard voor leraren Nederlands en voor hen die van die taal gebruik maken in hun lessen.

Inge Hofmans bespreekt een aantal mogelijkheden voor interculturele aanpak bij de vakken geschiedenis, godsdienst en de exacte vakken. Els Rutten behandelt de leerproblemen van andersstalige leerlingen en laat de voor- en nadelen van heterogene en homogene groepen de revue passer. Andere onderwerpen in haar hoofdstuk: ontwikkeling van taal-leermateriaal en: sociaal-culturele functies van eigen-taalonderwijs.

Bestellen bij de SLO, afd. Verkoop, Postbus 2041, 7500 CA Enschede, tel. 053 — 840840.

Jaap Kuipers

'... Turkije is niet een dorp ...'

Verslag van een scholierenbezoek aan Turkije

Van 20 tot 30 oktober 1983 bezochten zes Turkse en zes Nederlandse leerlingen van de lhnoschool 'Tongelre' in Eindhoven Ankara, Cappadocië en Instanbul. Van dit werkbezoek is een omvangrijk observatieverslag gemaakt ten behoeve van jongerenwerkers en onderwijskrachten

voor 12- tot 16-jarigen.

Zeynep, Gülseren en Fatma worden in het rapport tien dagen lang gevolgd en hun reacties, gedragingen en gevoelens worden uitvoerig beschreven. Deze leerling-observaties staan in verband met de reisdoelen voor de Turkse deelnemers, te weten het opdoen van (meer-)kennis van het eigen land uit eigen ervaring (kennisdoelen) en het vinden van herkennings- en vraagbakens voor hun eigen ontwikkeling (migrantenbestaansdoelen). Annemieke en Monique zijn de Nederlandse hoofdpersonen in het verslag. Gaandeweg vullen zij hun onvolledige Turkije-beelden aan met eigen waarnemingen en wijzigen negatieve beeldvorming en vooringenomen standpunten (doelen voor waardenontwikkeling). Tijdens hun werkbezoek laden zij hun accu op om weerstand te kunnen bieden aan opkomend racisme in de woonomgeving (bestaansdoelen).

Deel I geeft in kort bestek een overzicht van de vijf reisdoelen en de daaraan verbonden reiservaringen. Deel II neemt de lezer mee van plaats tot plaats; de Turkije-informatie is niet geschreven voor nadere bestudering, maar is steeds een inleiding op de observaties van de vijf hoofdfiguren. Dit meeslepende verhaal wordt aangevuld met een filmverslag van vijftien minuten.

De film kan ingezet worden voor leerlingendiscussies aangaande de beschreven doelen; het verslag levert de begeleider gesprekstof en is ook geschikt voor jongerenwerkers en voorbereiders van scholierenreizen naar Turkije.

Dit werkbezoek onderscheidt zich van andere reizen door de jonge en gemengde (Turks-Nederlandse) samenstelling van de groep, de (Ihno-) schoolafkomst en de actieve deelname van de Turkse meisjes. De verslaggever laat niet na te benadrukken het belang van deze Turkse participatie en van het verblijf op Turks grondgebied voor de interculturele waardenontwikkeling van de deelnemers.

Bestellen door overmaking van f 17,50 (incl. porto) per exemplaar op girorekening 1095174 t.n.v. de Van den Donk Stichting te Eindhoven onder vermelding van 'Turkije'.

Distributie van de video-film '...Turkije is niet een dorp ...' (binnenkort) door Studio I.M., Postbus 9030, 3506 GA Utrecht, tel. 030 - 618884.

John Karskens, Ben Schennink & Wim Westerveld **Leerlingen worden wijzer**

De laatste jaren wordt er ondanks bezuinigingen op veel scholen geëxperimenteerd met vredesonderwijs.

Docenten vinden het belangrijk dat leerlingen nadenken over vraagstukken als kernbewapening, milieuvernietiging en onderontwikkeling. Omdat er in het normale onderwijsprogramma weinig ruimte is, gaat dit meestal in de vorm van speciale projecten. Projecten vredesonderwijs, waarin leerlingen zelfstandig informatie verzamelen door middel van interviews, enquêtes of literatuurstudie, en waarin docenten optreden als begeleiders. Maar leren leerlingen eigenlijk met met deze manier van werken en op welke manier leren ze dan?

Onder docenten zijn voor- en tegenstanders te vinden en de voorstanders zijn even overtuigd van de zin van vredesonderwijs als tegenstanders van de onzin. Het ene ja tegenover het andere nee.

Tot nu toe was er in Nederland nog geen systematisch onderzoek gedaan naar de effecten van een project vredesonderwijs en het boek 'Leerlingen worden wijzer' beschrijft een eerste poging daartoe. Het gaat om de invloed van een project grondstoffen op de houding van leerlingen uit de vierde klas van het Nijmeegse Dominicus College. Het onderzoek is uitgevoerd door INVRO (Integratie Vredesonderwijs), dat tevens het Dominicus College begeleidde in het opzetten van projecten vredesonderwijs. De belangrijkste conclusies van het onderzoek zijn, dat de zorgeloze houding zwakker en de verantwoordelijke sterker wordt. Bovendien blijkt heel verrassend dat kennis geen invloed heeft op houding.

'Leerlingen worden wijzer' is een pittig en nogal wetenschappelijk boek, dat volgens de auteurs bestemd is ter ondersteuning van diegenen die zich met vredesonderwijs bezighouden.

Bestellen bij Studiecentrum voor Vredesvraagstukken, Bijleveldsingel 70, 6524 AE Nijmegen, tel. 080 - 515691 of: Polemologisch Instituut Groningen, Heresingel 13, 9711 ER Groningen, tel. 050 - 115585. Het boek telt 136 bladzijden en kost f 15,-.